Eduskunnan lakivaliokunta
LaV@eduskunta.fi

Dnro K2025-09
24.4.2025

Lausuntopyyntönne: HE 28/2025 vp, kuulemistilaisuus 25.4.2025

HE 28/2025 VP HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAEIKSI RIKOKSEN JOHDOSTA TAPAHTUVASTA LUOVUTTAMISESTA SUOMEN JA MUIDEN EUROOPAN UNIONIN JÄSENVALTIOIDEN VÄLILLÄ ANNETUN LAIN SEKÄ RIKOKSEN JOHDOSTA TAPAHTUVASTA LUOVUTTAMISESTA SUOMEN JA MUIDEN POHJOISMAIDEN VÄLILLÄ ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA

Suomen Asianajajat kiittää mahdollisuudesta lausua HE 28/2025 vp Hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain sekä rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä annetun lain muuttamisesta.

Yhtenä Suomen Asianajajien sääntömääräisenä tehtävänä on seurata oikeuskehitystä maassa ja lausuntoja antamalla sekä aloitteita tekemällä tarjota kokemuksensa yhteiskunnan käytettäväksi. Suomen Asianajajien oikeuspoliittisen työn lähtökohta on oikeusvaltion turvaaminen. Lausunnoissaan Suomen Asianajajat pyrkii painottamaan oikeusvaltioperiaatteen toteutumiseen, oikeusturvaan sekä oikeuden saavutettavuuteen, perus- ja ihmisoikeuksien sekä asianajajakunnan itsenäisyyden ja riippumattomuuden turvaamiseen liittyviä näkökulmia. Pyydettynä lausuntona Suomen Asianajajat esittää seuraavaa.

Komission perusteltu lausuma

Hallituksen esityksessä ehdotetut muutokset rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta annettuun lakiin ovat seurausta Euroopan komission perustellusta lausumasta, jossa on katsottu Suomen voimassa olevan lainsäädännön olevan osin ristiriidassa neuvoston puitepäätöksen 2002/584/YOS ja unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön kanssa.

Suomen Asianajajien edustaja on ollut mukana lainvalmistelun työryhmässä ja mietinnössä esitettyjen muutosten on katsottu olevan tarpeellisia, perusteltuja ja osin jo pitkään oikeuskäytännössä noudatettua linjaa vahvistavia. Muutokset ovat tarpeellisia saattamaan lainsäädäntö puitepäätöksen mukaiseksi ja yhtenäiseksi muiden jäsenvaltioiden kanssa. Oikeuskäytännön kirjaaminen lakiin on kannatettavaa ja se selkeyttää lain soveltajan kannalta tulkintatilanteita ja vahvistaa oikeusvarmuutta erityisesti tilanteissa, joissa tuomioistuinten on arvioitava yksittäistapausten erityisiä olosuhteita.

Kansalaisen ehdoton kielto

Muutosesityksessä on huomioitu erityisesti se, että aiemmin Suomen kansalaisia on koskenut ehdoton kieltäytymisperuste, vaikka puitepäätöksen mukaan kieltäytymisperusteen tulisi olla harkinnanvarainen. EUT on oikeuskäytännössään (C-665/20 PPU, X) katsonut, että tuomioistuimelle on annettava puitepäätöksen mukaisesti harkintavalta arvioida yksittäistapauksien erityisiä olosuhteita henkilön mahdollisuuksista sopeutua uudelleen yhteiskuntaan eikä lainsäädännöllä tule poistaa puitepäätöksessä esitettyä harkinnanvaraista kieltäytymisperustetta asettamalla kieltäytyminen ehdottomaksi.

Muutoksen myötä parannetaan myös Suomessa oleskelevien henkilöiden yhdenvertaista kohtelua kansallisuudesta riippumatta. Tämä on linjassa EU:n perusoikeuskirjan 20 artiklan (kaikki ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä) sekä SEUT 18 artiklan syrjintäkiellon kanssa.

Viiden vuoden oleskelu

Luovutuksesta kieltäytymisen perusteisiin on esityksessä sisällytetty säännös, jonka mukaan luovutuksesta voidaan kieltäytyä, jos henkilö on oleskellut Suomessa vähintään viiden vuoden ajan ennen luovuttamispyynnön esittämistä. Suomen Asianajajien antaman eriävän mielipiteen jälkeen hallituksen esitykseen on sisällytetty jousto, joka antaa tuomioistuimelle mahdollisuuden arvioida tapauskohtaisesti luovuttamisesta kieltäytymisen edellytyksiä myös silloin, kun viiden vuoden aikaraja ei täyty.

Suomen Asianajajat pitää tätä 6 §:n 1 momentin 6-kohdan mukaista joustoa erittäin tärkeänä ja korostaa, että tuomioistuimen on voitava ottaa huomioon yksilön sidokset Suomeen, kuten perhesuhteet, työsuhde, asumisjärjestelyt, kielitaito ja muu yhteiskuntaan integroitumista osoittava näyttö. Ehdottoman aikarajan asettaminen ilman harkintavaltaa voisi johtaa kohtuuttomiin lopputuloksiin ja olla ristiriidassa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan (perhe-elämän suoja) kanssa. Korkein oikeus on omassa ratkaisukäytännössään korostanut vastaavasti perhesiteiden merkitystä luovuttamisen arvioinnissa.

Oleskelun "laillisuus" ehtona

Lakiesityksessä ehdotetaan, että viiden vuoden oleskelua koskevan kieltäytymisperusteen soveltaminen edellyttäisi oleskelun "laillisuutta". Suomen Asianajajat pitää tätä muotoilua ongelmallisena useista syistä. Ensinnäkin esityksessä ei määritellä, mitä laillisella oleskelulla tarkalleen ottaen tarkoitetaan. Määrittelyn puuttuminen aiheuttaisi merkittävää oikeudellista epävarmuutta ja tulkintaeroja sekä viranomaisten että yksilöiden kannalta.

Laillisuuden arviointi edellyttäisi tietoja ja selvityksiä, joita asiaa käsittelevällä käräjäoikeudella ei ole käytettävissään eikä kansallisen lainsäädännön nojalla ole mahdollista hankkia. Näin ollen laillisen oleskelun selvittäminen tai sen yrittäminen voisi aiheuttaa olennaista viivettä luovuttamismenettelyssä ja heikentää sen tehokkuutta. Tämä olisi ristiriidassa lainvalmistelutyöryhmän työn keskeisen tavoitteen kanssa, eli luovuttamismenettelyn sujuvoittamisen ja nopeuttamisen kanssa.

Lisäksi ehdotettu "laillisuus"-kriteeri merkitsisi käytännössä sitä, että kansallisten tuomioistuinten ja syyttäjien tulisi arvioida henkilön oleskelun edellytyksiä ulkomaalaislain nojalla, mikä ei kuulu näiden toimivaltaan. Tämä voisi johtaa tilanteisiin, joissa luovuttamisasiaa käsittelevän tuomioistuimen on ryhdyttävä tulkitsemaan hallinto-oikeudellisia oleskeluoikeuden sääntöjä, mikä ei ole prosessuaalisesti tarkoituksenmukaista eikä oikeusturvan kannalta perusteltua.

Euroopan unionin tuomioistuin on tuomiossaan C-66/08, Kozłowski, katsonut, että vaikka luovutettavan henkilön oleskelu ei olisi ollut keskeytyksetöntä tai sääntöjen mukaista, nämä seikat eivät yksinään poissulje sitä, etteikö henkilö voisi oleskella jäsenvaltiossa puitepäätöksen 4 artiklan 6 kohdan mukaisella tavalla. Täytäntöönpanovaltion oikeusviranomaisen on arvioitava oleskelun tosiasiallisia olosuhteita, eikä arviointi voi perustua pelkästään muodollisiin oleskelustatuksen puutteisiin.

Tuomion C-123/08, Wolzenburg, tuomiolauselman mukaan Euroopan unionin tuomioistuin on katsonut, että kun kyse on unionin kansalaisesta, täytäntöönpanosta vastaava jäsenvaltio ei voi oleskelun kestoa tässä valtiossa koskevan edellytyksen lisäksi asettaa eurooppalaisen pidätysmääräyksen harkinnanvaraisen kieltäytymisperusteen soveltamisen edellytykseksi muita hallinnollisia vaatimuksia, kuten vaatimusta pysyvästä oleskeluluvasta.

Näin ollen Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön valossa ei voida perustellusti asettaa ehdotonta vaatimusta oleskelun "laillisuudesta", mikäli se estäisi harkinnan tapauskohtaisista olosuhteista. Suomen Asianajajat katsoo, että ehdotettu laillisuuden vaatimus tulee poistaa lakiesityksestä tai vaihtoehtoisesti määritellä täsmällisesti, millä edellytyksillä oleskelu katsotaan "lailliseksi", ottaen samalla huomioon unionin oikeuskäytännön asettamat rajat. Laillisuus-termin tarpeellisuudelle ei ole esitetty perusteita.

Yhteenveto

Suomen Asianajajat kannattaa hallituksen esityksessä ehdotettuja muutoksia pääosin ja pitää niitä tarpeellisina EU-oikeuden vaatimusten täyttämiseksi. Erityisen tärkeänä pidämme:

- Komission perustellussa lausumassa esitettyjen epäkohtien poistamista, kuten ehdottoman kansalaisuusperusteisen kieltäytymissäännöksen muuttamista harkinnanvaraiseksi;

- Tuomioistuimen harkintavallan säilyttämistä viiden vuoden oleskeluaikaa koskevassa sääntelyssä;

- Epäselvän "laillisuuden" vaatimuksen poistamista tai sen tarkkaa määrittelyä.

Nämä muutokset vahvistavat oikeusvarmuutta, yhdenvertaisuutta ja suhteellisuusperiaatteen toteutumista rikoksen johdosta tapahtuvassa luovuttamismenettelyssä.

Helsingissä 24. päivänä huhtikuuta 2025

SUOMEN ASIANAJAJAT

Niko Jakobsson
Pääsihteeri

LAATI

Asianajaja Pinja Hoffrichter, Helsinki

Suomen Asianajajien lausunnot valmistellaan oikeudellisissa asiantuntijaryhmissä, joiden toiminnassa on mukana noin 150 asianajajaa. Tämä lausunto on valmisteltu rikosprosessioikeuden asiantuntijaryhmässä.